

УДК 130.123.3**С.О. ЗАХАРОВА**

Запорізький національний технічний університет, Запоріжжя

ДИЗАЙН ПОСТМОДЕРНУ ЯК СПЕЦИФІЧНА ФОРМА РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІННІСНО-АДАПТАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОСОБИСТОСТІ

Розглянуто дизайн як соціальний феномен епохи постмодерну, що являє собою відкриту самоорганізуючу систему, в контексті якої найбільше розвинута функція адаптуюча і самореалізації особистості; дизайн є специфічною формою переживання світу, що втілює у собі метафізичну ідею, світ постмодерну являє собою розузгоджений творчий хаос; відмічається, що дизайн постмодерну володіє значенними адаптивними можливостями, що соціалізують індивіда

Ключові слова: дизайн постмодерну, самореалізація особистості, ціннісно-адаптаційний потенціал особистості, метафізична ідея, творчий хаос

Вступ

Переломний стан сучасного динамічного суспільства, в якому відбувається зміна дизайнерських парадигм, світоглядно-смісловиттєвих орієнтирів, поглиблює проблемність людського буття, змінює мислення, стиль, образ і форми особистісного життя, вимагає високих адаптивних властивостей людини. Нестабільність, невизначеність, непередбачуваність існування людини у сучасному світі перетворюють дизайн на специфічну форму переживання світу, проникнення у метафізику буття та самовираження особистості. Постмодернізм як художнє вираження сучасної людини в контексті дизайнерських практик остаточно зруйнував антропометричну картину світу і цінності Нового часу, на принципах раціоналізму, універсального детермінізму, прогресу, гуманізму, мон логічності й породив нове розуміння ритмів європейської історії, нові концепти духовних і художніх перспектив суспільства і людини. Ці зміни привели до формування нового типу мислення людини: замість лінійного, одновимірного світу виникає багатовимірний, плюралістичний тип мислення, для якого характерні інтровертність, паралелізм, зосередженість на внутрішньому. Світогляд сучасної людини стає все більш толерантним, діалогічним, аполітичним, спрямованим до хаотичності, що приводить до принципової зміни статусу дизайну, його значення для кодування реальності та маніфестації розмаїття функцій дизайнерських проєктів. У дизайнерських художніх образах епохи постмодерну реконструюється формування нового культурного синтезу як основи формування нової системи цінностей, в основі якої чуттєве цілісне бачення світу,

Дизайн постмодерну – це відкрита самоорганізуюча система, що проєктується людиною згідно законів краси і невід’ємна від конкретної людської особи, тому автор акцентує увагу на тому, що людська особистість, індивідуальність невід’ємна від світу дизайну як специфічної форми переживання людиною світу. У центрі нових форм дизайну постмодерну знаходяться теми соціальної нестабільності, неврівноваженості, варіативності, дослідженні різноманітних форм маргінальності, соціальних, культурних та мовленнєвих практик, що дозволяють розширити філософську методологічну базу дизайну доробками постмодерністського дискурсу: діалогічності, трансцендентності, інтерсуб’єктивності. Спів-буття, безпосередності. Онтологічний вимір екзистенційного переживання, чуттєвого створює особливість естетосфери сучасного дизайну; аксіологічний вимір формує ціннісні орієнтації індивіда у рамках дизайну постмодерну, а антропологічний вимір - антропологічні виміри існування людини у цьому дизайнерському світі. Саме синергетика відкриває наскрізні, притаманні всім рівням буття інформаційні за своєю природою структури самоорганізації буття, тому структура буття пронизана саме синергетичною взаємодією і поєднанням всіх сфер буття у єдине ціле, що визначається антропологічними,

метафізичними, онтологічними, аксіологічними засадами буття.

Саме культурний розвиток людини призводить до обстоювання місця і права індивідуальності у загальному «масиві» дизайнерського буття. Автор ставить питання: чи не є найвеличнішим витвором дизайну сама особистість, у вигляді якого людська індивідуальність повторює себе у предметах дизайну. Саме дизайн визнає людську особу лише як особистість виключно у тих прагненнях і діях, які гідні людини як такої, для якої світ дизайну – це продовження людської сутності і самості. Справжньою людською особою, право на існування якої обстоює дизайн як світ краси, є людська сутність особистості. Порозуміння і визнання у дизайні знайде лише той її аспект діяльності, що сприятиме розвитку її сутнісних сил і можливостей. Цей дизайнерський устрій людського буття відрізняється від того, який має місце у життєвому світі, у якому людина як особистість становить смисловий центр дизайнерського світу. Якщо життєвий світ людини засвідчує саме буття людини, то дизайнерська культура окреслює цілеспрямовано створювану людиною дизайнерську дійсність, тобто людина і дизайнерський світ опосередковують один одного. З погляду дизайну, життєвий світ щодо власне дизайнерських зусиль, до надбання людиною себе у власній «людяності» виглядає лише підґрунтям загальнодизайнерського процесу, нерозрізненим у собі людським існуванням. З культурного погляду, в обширі людського буття взагалі неможливо уявити будь-що поза дизайнерською визначеністю як існування самої людини, так і облаштування самого її буття. Оскільки дизайн визнаний як універсальна форма людського буття, то аніщо в світі людини не може з'явитися та існувати інакше, ніж у вигляді дизайнерського факту чи явища, тобто людина не може існувати поза формами дизайнерського буття. Те, що не належить до дизайну, немовби втрачає право найменування «людського», а дизайном охоплюється все суще, котре поставлене в будь-яке відношення до виявлення «людської сутності» (а останнє і є найзмістовніше і справжнє визначання людини). Тут ми знову бачимо претензію дизайну як метафізичної ідеї ототожнити «людське» з «дизайнерським» як метафізичним виявленням людського буття, адже кожна метафізична ідея тяжіє до універсальності. Більше того, вона навіть не може існувати інакше, як універсальна за змістом. Це ми бачимо на прикладі предмета дизайну, яким начебто охоплюється все існуюче. Такою самою є категорія суб'єкта, котра є універсальним вираженням людини та її активності, що проявляється в дизайнерській діяльності та її людиновимірної сутності. Не менш всеохоплюючою є категорія діяльності, через зміст якої розуміються будь-які людські дії, яка досліджувалася у наукових доробках І.С.Рижової. Дизайн як «неусвідомлена сповідь людства» є найбільш адекватною формою самовираження особистості, яка миттєво реагує на зміни світовідчуття, стану людини і допомагає їй вижити у критичних ситуаціях. Ми вважаємо, що саме прагнення дизайну здійснити в періоди кризи свої адаптаційні функції сприяє підсиленню в ньому ірраціональних, невербальних, інтуїтивних, ігрових, експериментальних парадоксальних моментів, за допомогою яких освоюється і виражається вся повнота духовного самопочуття людини. Невербальний, не до кінця прояснений компонент іманентно притаманний дизайну, виражає її самотність, евристичну силу, живить емоційно-імпульсивну, інтуїтивну сторону духовного життя людини. У періоди суспільних криз у дизайні відбуваються процеси інтенсивних пошуків і бродіння, порушення стійких форм, збагачення стильової інтеграції різних видів дизайну. Активно включаючись в усвідомлення ситуації, дизайн генерує нові значення, добуваючи зі сфери ще не освоєного нові образи, художні символи, що втілюють очевидні й неочевидні сторони буття, невиразний новий зміст постмодерних форм. Відсутність форми, стирання жанрових видових умовностей, меж поза реальністю в дизайні постмодерну не випадкова: маргінальна, розірвана свідомість сучасної людини намагається знайти сенс, своє місце в житті через проникнення в метафізику буття, езотерику, містицизм і спробувати тим самим розширити свої кордони. Проникнення в те, що лежить за явищем, в невиразні сутності, безперечно, не може бути виражене в якійсь жорсткій системі, стійкій дизайнерській формі. Формування нової художньої мови, структури, форм, функцій у дизайні постмодерну викликає динамічні процеси в розвитку дизайнерської теорії: сьогодні

йде становлення категоріального апарату некласичного дизайну, розширення й переосмислення багатьох традиційних категорій, сутнісних принципів дизайну, процесу його сприйняття і механізмів впливу на людину. Аналіз радикального досвіду стильових і жанрових відмінностей у дизайні постмодерну, ціннісно-адаптаційного потенціалу сучасного дизайну дає можливість поглибити розуміння природи і змісту дизайнерського у постмодерні, тому що сенс дизайнерського досвіду найкраще виражається поняттями контакту і гармонії зі Всесвітом, так само як ціль і сутність соціокультурної адаптації через контакт і гармонію з навколишнім середовищем.

Дизайн як специфічна форма переживання світу, проникнення у метафізику буття та самовираження особистості репрезентує і втілює певну метафізичну ідею, яка має на меті певним чином осягнення всього розмаїття існуючих дизайнерських явищ і процесів. Метафізична ідея дизайну не спрацьовувала б, якби полишала за межами свого осягнення будь-що, тому межі метафізичної ідеї слід шукати у ній самій, у її змістовності та спроможності осмислювати дійсність. Попередніми міркуваннями і було визначено зміст дизайну як певної метафізичної ідеї. Стає зрозуміло: за межі дизайну ми виходимо не тоді, коли маємо справу з тим, до чого «не торкалася людська рука», а якщо осягаємо дійсність людини у своїй власній (достеменній) визначеності» чи в «осмисленні існування людини через людську сутність». Якщо ідея людського світу в дизайні і через дизайн повертає не лише змістовність, а й, так би мовити, людську гідність тим «частковостям» та «первинностям» людського життя, то ідея дизайну визначає матеріал та передумову власне дизайнерської дії у своїх творіннях. І справді, у повсякденності ми потрапляємо на ту «артикуляцію дійсності», яка зовсім не схожа з тим, що свідчить про людське буття з погляду дизайну. І завдання дослідження полягає в тому, щоб увійти в цей дизайнерський простір і зробити його звичним для свідомості. Це усталене дизайнерське буття людини, організоване як побут, становить серцевину повсякденності. Людина позбавлена усталеного життя, є немов би вирваною з повсякденності. Місце, яке посідає людина у своєму бутті, ніколи її не задовольняє, а задоволення для людини як індивідуальності можливе як постійне самовідтворення життєвого світу як дизайнерського буття. У вирі особистісного буття створюється новий макрокосмос, який сягає корінням у глибини виявлення сутнісних сил людини, які перетворюються на людиновимірну діяльність і людиновимірне відношення до світу. Близьким за значенням є поняття «екзистенціального світу» (Г.Марсель, М.Мерло-Понті), що існує поряд зі світом об'єктивності і є чимось завершеним, цілісним, гармонійним, світом людської єдності з буттям. С.Л. Рубінштейн розглядає світ як специфічну надбудову буття, його найвищу форму. Онтологічно буття є світом людини, організованою ієрархією різних способів її існування. Сучасні дослідження характеризують життєвий світ як соціокультурний феномен, сферу безпосередньої діяльності людини, у якій втілюються сутнісні сили людини, необхідну сторону соціально-діяльничої сутності особистості, для якої найважливішими є процеси дизайнерського світобудування, світорозуміння і світопереживання. Специфіка буття людини полягає саме в утворенні життєвого світу, який є світом дизайнерського буття людини. Процедура свідомої структури свого індивідуального життя як життєвого світу називається «життєве проектування», яке неможливе без «дизайнерського проектування», адже світ – це те, чим ми його населяємо і заповнюємо, це простір, у якому розгортаються певні смисли. Система значень, за допомогою яких людина вибудовує цей світ, повертається до неї каналами зворотного зв'язку, і стає смислами її буття. Як би не диференціювався дизайнерський світ на різні форми його прояву, єдиним стрижнем його своєрідного прояву залишається розвиток людини як творчої особистості. Кінцевим прагненням усіх форм дизайну є формування людини як суб'єкта життєтворчого процесу. Життєтворчість як дизайнерський процес є невичерпним джерелом новаторства в усіх сферах матеріального і духовного життя суспільства, а її результати (продукти) найвищою мірою відзначаються оригінальністю, неповторністю, досконалістю. Відповідно, і творчі дизайнерські здібності є граничною концентрацією духовних сил людини, її емоцій, уявлень, фантазії, інтелекту, професійної

кваліфікації. Людина, змінюючи природу, створюючи навколо себе штучне (дизайнерське) середовище, змінюється і сама. Зміст людської екзистенції – у становленні самотрансформації особистості, «Я», що конститується, удосконалюється, має свою історію, існує в площині можливості і необхідності. Безперечно, що людському виміру життя сприяє розвиток дизайну як царини символічних форм, способів життя, досягнення удосконаленості в індивідуальному бутті. Дизайн є корелятом певних суспільних та індивідуальних відносин, що входять в людину не як ззовні привнесений додаток, а як сама культура, що детермінує особистість. Людина як особистість повинна постійно створювати себе і своє буття, свою сутність у процесі соціально-дизайнерського уречевлення, звеличуючись до рівня родової сутності, яка їй ставить на порядок денний активізацію самої особистості, висуває такі вимоги, як свідоме персоніфікування самого себе у дизайнерському кореляті, сприяючи своєму самовизначенню й самостановленню. За К.Марксом, «людські сутнісні сили» - це «суб'єктивні здібності», «людяність», «людська насолода», духовні почуття і творчі інтенції. «Я- це я і мої обставини», - зазначав Ортега-і-Гассет, а Н.Аббаньяно відмічав, що справжня особистість може сформуватися тільки у «справжньому бутті». Проблема людського існування повинна осмислюватися в аспекті творчого активізму людини, її здатності не просто збагнути своє місце у світі, або пристосуватися до нього, але й вдосконалити його за рахунок удосконалення дизайнерських форм буття і самого себе. Теза про «земне» призначення людини, в тому числі і в дизайнерській діяльності, - одна з помітних у соціальній філософії софіологічного спрямування. Людина як медіатор космогонічної софійності, писав російський філософ С.Булгаков, виступає як носій софійності у своїй господарській (дизайнерській) діяльності. В здійсненні її, зазначає філософ, виявляється «людиноподібність природи», яка «пізнає і знаходить себе в людині». У свою чергу людина як деміург «підносить» природу до «райського стану», повертає їй «потенційну красу», забезпечує їй благоустрій навколишнього. Серед основних форм освоєння світу людиною – матеріально-практичного, духовно-практичного і теоретичного – саме духовно-практичне виходить на дизайнерське, що найбільшою мірою сприяє перетворенню цього світу. Але ця перетворювальна дизайнерська діяльність має здійснюватися за кумулятивним законом єдності розуму, культури, краси і моральності. Соціальна ефективність дизайнерської діяльності вимірюється не кількісними, а якісними показниками дизайнерських артефактів, що створюють свій власний людський світ, оновлюючи його дизайнерськими предметами й цінностями. Головна особливість «людського світу» полягає у тому, що він, насамперед, є простором її дизайнерського буття. Його смисловим еквівалентом є категорія «благо», найзальніше поняття, яке акумулює змістовне розуміння всієї сукупності позитивних цінностей. Світ дизайну людини – це ареал буття особистості, діяльність якої здійснюється із найвищими законами культури. Саме така діяльність як насолода, самоздійснення як невимушена гра інтелектуальних і фізичних сил, творча праця, благодійний результат якої втілений у дизайнерських продуктах, яка є сутністю духовно-практичного світу дизайнера як творчої особистості, яка намагається перетворити свій світ на краще.

Теоретико-методологічною основою сучасного дизайну є поєднання класичної методології, у рамках якої розкривається соціальна природа дизайну і сутність дизайну (кандидатська дисертація Рижової І.С.), та методології неklasичної (використання феноменолого-екзистенціалістської, юнгіанської традиції, синергетики, герменевтики), яка орієнтує на дослідження функціонування дизайну повсякденному побуті людини і прагне довести, що саме тут можна досягти розуміння глибинних основ життя особистості, а не в оптимальних сплесках дизайну у формі філософських теорій. Для нової методології головну цінність становить дослідження соціальних феноменів на рівні особистості, зокрема, повсякденних взаємодій особистості з дизайном, які приводять до зміни цінностей, потреб, інтересів. Спираючись на методологію синергетики, яка стверджує що саме в повсякденності здійснюються життєстворюючі процеси, які визначають хід історії, необхідно виділити адаптаційно-компенсаційні функції дизайну постмодерну, специфічні форми, механізми

впливу сучасного дизайну на свідомість і психіку особистості. Ціннісно-адаптаційний потенціал дизайну постмодерну зводиться до підвищення ролі гармонізації відносин людини і суспільства, подолання маргінального стану буття, розвитку емоційної сфери індивіда, значення дизайну для самореалізації індивіда. Дизайн постмодерну – це форма дизайну, яка найбільш адекватно втілює набутий людський досвід і водночас долає цей досвід, дизайн адаптує інтенції загальнокультурного процесу і виступає «генофондом» дизайну свого часу, генератором нового. Сутнісні ознаки дизайну слід визначати як такі, що пов'язані з реалізацією адаптаційного потенціалу, сприяють виявленню дизайнерського образу у дизайні постмодерну, який ґрунтується на принципі конструювання образу, на відмінність принципу мімесису класичного дизайну;. Сучасна картина розвитку дизайну⁴ постмодерну відрізняється від художньої моделі світу модерну і розвивається в таких філософсько-дизайнерських парадигмах, як: 1) цілісність, що існує за принципом плюралізму, фрагментарності, живописності, колажності; 2) духовність як субстанція дизайну, що здатна поєднувати в собі буденне і вічне, утилітарне і нескінченне; 3) культ природного, тілесного і чуттєвого; 4) включення повсякденності у простір дизайну, що сприяє сакралізації буденного життя; 5) діалог як спосіб розв'язання життєвих суперечностей, народження нових сенсів у дизайні через зняття протилежностей як засіб існування людини у світі. Радикалізм дизайнерських арт-практик слугує не самоцільній естетській грі, а виражає нові світоглядні зміни, які не можуть бути передані традиційними способами класичного дизайну, що руйнує нормативність класичного дизайну, фіксує онтологію чуттєвості у «реальному часі». Як засвідчив наліз сучасних практик дизайну, специфічними рисами українського сучасного дизайну постмодерну є конкретний, чуттєво-образний, духовно-сакральний характер на протигагу західному, де сильні традиції раціоналізму, логізму, імперативності мислення; постійний діалог з власними національними традиціями, який сьогодні дає цікаві результати на межі розвитку класичного дизайну і радикальних дизайнерських арт-практик; виявляє сутнісний принцип дизайну постмодерну – діалог модернізму і класики; як засіб пошуку і проникнення у сенс життя для створення ціннісно-сміслового Універсуму повсякденності. Функціонування сучасного дизайну постмодерну повинно бути орієнтовано на задоволення життєвих потреб особистості, вирішення проблем самоідентифікації, самоствердження, пошук нового стилю життя, подолання маргінальної стадії буття, отримання позитивних емоцій. Безперечно, що нова форма дизайну постмодерну виконує нову роль в адаптації особистості, презентація нових життєвих форм, культурних стилів формування суб'єктивності людини, яка відкрита у світ, живе в гармонії з ним, адекватна за розвитком часу й тому адаптована. Слід також акцентувати увагу на тому, дизайн постмодерну сприяє розвитку нової художньої мови, образної будови дизайну, особливостей прийомів, способів впливу дизайну на свідомість і психіку особистості у сучасному суспільстві, зокрема впливу естетичного переживання в дизайні постмодерну на адаптацію особистості в цьому кризовому соціумі. Естетична цілісність переживання у сучасному дизайні ґрунтується на особистісному фундаменті спів-буття у світі дизайну постмодерну, що являє собою світ нерегламентованого, неканонічного, чуттєвого буття, що врівноважується трансценденцією у глибини внутрішнього чуттєвого досвіду. Чуттєвість у дизайні постмодерну оформлюється у дизайнерський образ, сприяє підвищенню естетики переживання красивого, гармонійного, удосконаленню духовно-метафізичних основ повсякденності, що сприяє становленню естетики переживання. В контексті аналізу дизайну постмодерну конституюється принцип діалогу як головний сутнісний принцип дизайну постмодерну, завдяки якому створюється особливий світ спів-буття, формується інша реальність, що втрачає ознаки мімесису. Діалог – основа нового дизайнерського синтезу, нової цілісності, нової системи цінностей, що складаються з архетипічних образів, забутих культур минулого, самотутніх національних культур, маргінальних культур та активний вплив цих цінностей на адаптацію особистості в сучасних умовах диверсифікації та інтеграції культур.

Дизайн постмодерну володіє значними адаптивними можливостями, соціалізуючи індивіда її виступаючи генератором нового, стимулюючи розвиток, самореалізацію індивіда.

Дизайн постмодерну як специфічна форма реалізації ціннісно-адаптаційного потенціалу особистості

Задовольняючи потреби індивіда в переживанні своєї приналежності до людського роду, дизайн надає відчуття стабільності існування і сприяє адаптації людини. Адаптаційний потенціал дизайну постмодерну виходить на багато проблем: креативно-ігрова природа дизайну як форма гри, дизайнерська художня образність і креативність, символіка мови, що виражається в дизайнерських предметах; емоційно-чуттєве переживання дизайнерських практик; формування своєрідної моделі світу, що виражається у дизайнерських виробках і практиках, витворених суб'єктивним досвідом людини. У цих моделях превалює онтологія приватного, суб'єктивного, божественного, сакрального, трансцендентного з постійними пошуками сенсів і смислу буття.

Таким чином, новий культурний синтез дизайнерських проектів епохи постмодерну складається не обов'язково з принципово нових творчих елементів, що представляє собою перегрупування традиційних елементів, використання міфологічної топіки, проникнення в структуру архаїчного мислення, увага до архетипів, символів древніх культур, запозичення з минулих і східних культур, відродження невикористаних вітчизняних здобутків, культ ірраціонального, інтуїтивного, несвідомого. Дизайн постмодерну остаточно зруйнував антропоцентричну картину світу, цінності Нового часу, заснованих на принципах раціоналізму, універсального детермінізму, прогресу, гуманізму, монологічності й породив нове розуміння дизайнерських ритмів історії, нові концепти духовних і дизайнерських перспектив суспільства і людини. Ці зміни привели до формування нового типу мислення людини: замість лінійного, одновимірного, яке будувалося на аналізі, відборі, класифікації, протиставленні, - виникає немоцентристський, плюралістичний, багатовимірний дизайнерський стиль мислення, для якого характерні паралелізм, одночасність, зосередженість на внутрішньому, конфігурації випадкових подій, інтровертність, недуальність, що дозволяє дизайнеру займати відносно вільне місце у суспільстві. Дизайнерська модель світорозуміння формується як толерантна, діалогічна, аполітична. спрямована до хаотичності, чуттєвості, формування специфічної філософсько-дизайнерської свідомості і культури постмодерну. Аналіз свідчить, що умови постмодерну накладають відбиток на створення дизайнерських образів, їх значення в розробці, кодуванні, трансляції й маніфестації дизайнерських ідей та розкривається «дизайнерський проект» як провідна художня форма їх вираження. Кожен дизайнерський проект будується як образ дизайнерського універсуму світу, в якому реконструюється чуттєве бачення світу. Новий дизайнерський синтез епохи постмодерну направлений на деконструкцію принципів розуміння людського життя, творення нового дизайнерського синтезу з використанням міфологічної топіки, проникнення в структуру архаїчного мислення, уваги до архетипів, символіки древніх культур, культу інтуїтивного, несвідомого, ірраціонального. Нова парадигма дизайну постмодерну XXI століття осмислюється в контексті наступних характеристик: 1) цілісність, що існує за принципом плюралізму; 2) духовність як субстанція, що здатна поєднувати буденне і вічне, утилітарне і нескінченне; 3) культ природного, тілесного і чуттєвого, в якому виражається істинність, справжність, реальність; 4) повсякденність, яка розглядається як нескінченний простір вираження творчої енергії дизайнера; 5) маргіальність, яка породжує почуття суб'єктивності і породжує появи нових змістів. Світ постмодерну являє собою розузгоджений творчий хаос, зміст і джерела творчості можуть змінюватися у залежності від інтерпретації. Американський дослідник Іхаб Хасана виокремлює наступні характерні риси дизайну постмодерну: 1) неточність; 2) фрагментаризація; 3) де-канонізація; 4) втрата «Я» і внутрішнього світу; 5) не-презентабельність і не-репрезентабельність; 6) іронія; 7) гібридизація; 8) карнавалізація; 9) перформанс і співучасть (енергія у русі); 10) конструкціонізм; 11) іманентність, інтертекстуальність будь-якого життя. Форми і зміст більше не являють ься частиною цілого, а можуть протиставлятися одиному одному. Якщо в модернізмі задача дизайнера – безперервний рух, то в постмодернізмі – хаос як перевиробництво різноманітних предметів щохвилинного споживання і переключення на них уваги. Ця тенденція виявилася у 60-70-хрр.ХХ ст. і сьогодні займає провідне місце і

являється однією з складових дизайну. Споживач приймає активну участь у творчому процесі і є співтворцем дизайнерського процесу. У крайній формі цей вид дизайну виражається у провокативному стилі дизайну, ще в 1962р. відомий дизайнер Соттсасс у статті «Дизайн» відмічав, що дизайн має справу не з функцією і раціональністю, а з середовищем, культурною атмосферою, у яку занурений об'єкт, який сприймається як магічний предмет, а не як знаряддя для виконання певної функції, а звідси – термін «медіативний дизайн», спонтанність, проектність. Як відмічає Олена Стаценко, історія дизайну виробила наступні стилі дизайну, в контексті яких себе самореалізує особистість XXI століття: 1) американський кантрі; 2) середземноморський стиль, який відкритий сонцю; 3) провансальський стиль; 4) шале в горах, або сила каменю; 5) японський лаконізм; 6) східна мудрість; 7) африканський колорит; 8) мароканський стиль; 9) колоніальний стиль. В той же час сучасна людина розвиває такі стилі: 1) аскетичний мінімалізм; 2) аеродинамічний стиль; 3) максималізм: чорне і біле; 4) кольоровий інтерес; 5) урбаністичний стиль великого міста; 6) «мінімалізм по-київському». Таким чином, сучасна теорія дизайну постмодерну розвивається в контексті таких стилів дизайну, як: 1) класичні стилі; 2) ультрасучасні стилі; 3) новаторські стилі; 4) етнічні стилі, які є характерними для тих чи інших соціальних верств суспільства – від багатих до бідних. Як свідчить аналіз, все багатство стилів дизайну постмодерну свідчить про те, що дизайн завоював свої позиції як культурної цінності, завдяки якому людина використовує свій адаптаційно-ціннісний потенціал для того, щоб олюднити і окультурити своє середовище. Формування особистості розглядається як долучення до дизайнерських надбань, тому людиноформуюча функція дизайну оголюється головним її надбанням. Інше відгалуження розумів дизайну має етнографічне походження, воно орієнтоване на вивчення матеріальних і духовних втілень певного етносу та його регіональних відмінностей. У XX столітті спостерігається дивергенція стилів і напрямів дизайну, в їх трактуваннях наголошується на тому, що дизайн є продукуванням смислів і значень, що світ дизайну є міра людського в людину, що дизайн – це специфічна форма світобудівничої діяльності людини. Світ дизайну як світ символів і значень, ідеалів і витворів людської духовності набуває надіндивідуальної форми існування, певною аурою світу багатства і духом, на якому ґрунтується як розвиток людини, так і цивілізації.

Таким чином, слід зробити висновки:

1. Дизайн постмодерну – це культура, світогляд, тип свідомості, що має онтологічні риси, тобто є способом буття. Світ дизайну постмодернізму є поліфонічним, багатовимірним, не має цілісної системи, у ореолі дизайну постмодерну сформувалися такі загальнолюдські цінності, як толерантність, діалогізм, взаєморозуміння, прийняття своєї ідентичності, унікальності, неповторності кожного виду дизайну. На основі цих цінностей складається нова модель розвитку людства, яка визначена «новим гуманізмом», яка приходить на зміну сьогоднішній цивілізаційній моделі розвитку й на відміну від неї дає можливість розкритися на індивідуальному тлі загальнолюдських дизайнерських цінностей. Філософія постмодернізму виходить з установлень, саме орієнтація на абсолют постійно відтворює тоталітарні структури і тоталітарну свідомість. Альтернативою може слугувати тільки плюралізм і орієнтація на фрагмент замість цілого.

2. У сучасній некласичній теорії дизайну постмодернізму відбувається відмова від нормативності понять термінологічного апарату традиційного дизайну і формуються такі категорії, що виражають нелінійність мислення, неоднозначний, суперечливий і навіть парадоксальний характер дизайнерського розвитку. Категоріальний апарат некласичного дизайну розгортається навколо таких понять, як гра, іронія, інтерпретація, діалог, інтенція, симулякр, артефакт, гіпертекст, оскільки вони презентують поле для різнобічного трактування масштабних змін нелінійного, варіативного характеру розвитку людства. Рефлексія дизайнера в дизайні постмодерну перевтілюється в саморефлексію, так як дизайнер рефлексує виключно над особистісним, а дизайн розглядається як самоорганізуюча система, здатна до саморозвитку.

3. При всій прогреситвності раціональних установок функціоналістів, направлених на формування здорового місцевого середовища і гігієнічного масового житла, у його ідеології реальний замовник вперше був замінений на усередненого споживача. У творах теоретиків постмодерну (Р.Вентурі, М.Кюло, Л.Кріє, А.Россі, А.Грюмбако) сформульовані наступні його постулати: 1) спрощення класичних форм; 2) повсякденність реалізму і античності; 3) зворотної археології (приведення нового об'єкта у відповідності зі старою технікою); 4) змішування стильових форм (звернення до декоративності і краси, кітчу і шикі, індивідуальності і образної семантики елементів). Вхідження людяності у світ дизайну передбачає розхавязання її, власне, смисложиттєвих проблем. Життя індивіда в дизайні, а отже, її збереження, можливі лише при умові індивідуальної смисловизначеності. Таким чином, дизайн постмодерну сформувався у 70-80-і рр. ХХ ст. і йдего характерними рисами, які втілювалися у його здобутках явилися принцип подвійного кодування, звернення до забутих художніх традицій, стильовий плюралізм, звернення до гротескних типів художньої образності, художній експансіонізм.

Перспективи подальших досліджень:

-аналіз стильових різновидів дизайну і вплив його на формування духовно-ціннісного адаптаційного потенціалу та самовираження особистості у кризовому і розірваному бутті.

Список використаної літератури:

1. Захарова С.О. Людиновимірна природа дизайнерської діяльності як предметної творчості людини / Світлана Олександрівна Захарова // Наукові записки Київського університету туризму, економіки і права. Серія: Філософські науки. / Гол.ред В.С.Пазенок. - К.: КУТЕП, 2010. Випуск 8.- 334с.- С.275-300.

2. Захарова С.О. Аксіологічні чинники дизайнерської діяльності як предметної творчості людини / Світлана Олександрівна Захарова // ГЛІЕЯ: науковий вісник. Збірник наукових праць / Гол. ред. В.М. Вашкевич.- К.:ВІР УАН, 2010.- Випуск 40.- 536 с. – С.300-307.

3. Захарова С.О. Самовираження особистості у дизайнерській діяльності в класичному і посткласичному соціальному просторі / Світлана Олександрівна Захарова // Нова парадигма: Журнал наукових праць / Гол. ред. В.П.Бех.- Вип .96.- К.: Вид-во НПУ імені Н.П.Драгоманова, 2010.

4. Захарова С.О. Дизайн як культурний феномен: теоретико-методологічний аналіз / Світлана Олександрівна Захарова // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії/ Збірник наукових праць / Гол. ред. В.Г.Воронкова. - Вип.42.- Запоріжжя: Вид-во ЗДІА, 2010.- 262 с. – С.80-88.

5. Захарова С.О. Концепція людиновимірної дизайнерської діяльності / Світлана Олександрівна Захарова // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії/ Збірник наукових праць / Гол. ред. В.Г.Воронкова. - Вип.43 .- Запоріжжя: Вид-во ЗДІА, 2010.- 258 с.- С.68-74.

С.О ЗАХАРОВА

Запорожский национальный технический университет, Запорожье

ДИЗАЙН ПОСТМОДЕРНА КАК СПЕЦИФИЧЕСКАЯ ФОРМА РЕАЛИЗАЦИИ ЦЕННОСТНО-АДАПТАЦИОННОГО ПОТЕНЦИАЛА ЛИЧНОСТИ

Рассмотрено дизайн как специфический феномен эпохи постмодерна, которая представляет собой открытую самоорганизующуюся систему, в контексте которой наиболее развита функция адаптирующая и самореализации личности; дизайн есть специфической формой переживания мира, который воплощает в себе метафизическую идею, мир постмодерна представляет собой рассогласованный творческий хаос; отмечается, что дизайн постмодерна владеет значительными адаптационными возможностями, которые социализируют человека.

Ключевые слова: дизайн постмодерна, самореализация личности, ценностно-адаптационный потенциал личности, метафизическая идея, творческий хаос

S. ZAKHAROVA

Zaporozhye national technical university, Zaporozhye

**POSTMODERN DESIGN AS THE SPECIFIC FORM OF VALUABLE-ADAPTIVE
PERSON'S REALIZATION POTENTIAL**

It is considered design as the specific phenomenon of postmodern epoch which represents open self-organizing system in which context adapting and self-realization function of the person is most advanced; the design is the specific form of experience of the world which personifies metaphysical idea, the world of postmodern represents variance creative chaos; it is marked, that the design of a postmodern owns significant adaptable opportunities, which socializing the person.

Key words: postmodern design, person's self-realization, valuable-adaptable potential of the person, metaphysical idea, creative chaos

Стаття надійшла до редакції 03.01.11 р.